5. SRP
SLOVENSKI SLOVENIAN
PODEŽELSKI RURAL
PARLAMENT PARLIAMENT

# Biotska raznovrstnost

Uvodno predavanje v delavnico

**Pripravil: Tomaž Cunder, Kmetijski inštitut Slovenije**

Žetale, 08. 10. 2019

Dogodek soorganizirajo na pobudo Društva za razvoj slovenskega podeželja partnerji
Mreže za podeželje v sodelovanju z Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO, GOZDARSTVO IN PREHRANO**

PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA
Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

DRUŠTVO ZA RAZVOJ SLOVENSKEGA PODEŽELJA

# Kaj je biotska raznovrstnost?

- Biotska raznovrstnost je raznovrstnost žive narave oz. raznovrstnost živega sveta.
- Biotska raznovrstnost = biotska pestrost = biotska raznolikost = biodiverziteta
- Biološka pestrost kot sicer uradni slovenski prevod Konvencije o Biološki raznovrstnosti je strokovno neprimeren.
- Izraz pomeni raznolikost živih organizmov iz vseh virov, ki vključuje med drugim kopenske, morske in druge vodne ekosisteme ter ekološke komplekse, katerih del so; zajema torej vse oblike življenja na Zemlji, od virusa do tropskih pragozdov.
- Sprejetje Konvencije o biološki raznovrstnosti (Rio, 1992) na globalni ravni predstavljal prvi korak pri zaustavljanju izginjanja in ohranjanja biodiverzitete.

# Oblike (ravni) biotske raznovrstnosti?

**Za biotsko raznovrstnost je značilna pestrost vseh oblik in funkcij v času in prostoru**

**Osnovne organizacijske ravni:**

- **Genetska (znotraj samih vrst)**
- **Vrstna (med vrstami)**
- **Ekosistemska (raznovrstnost ekosistemov**

**Prostorske ravni:**

- **Pestrost v združbi (alfa diverziteta)**
- **Razlike med združbami (beta diverziteta)**
- **Raznoličnost združb (regionalna pestrost – gama diverziteta)**

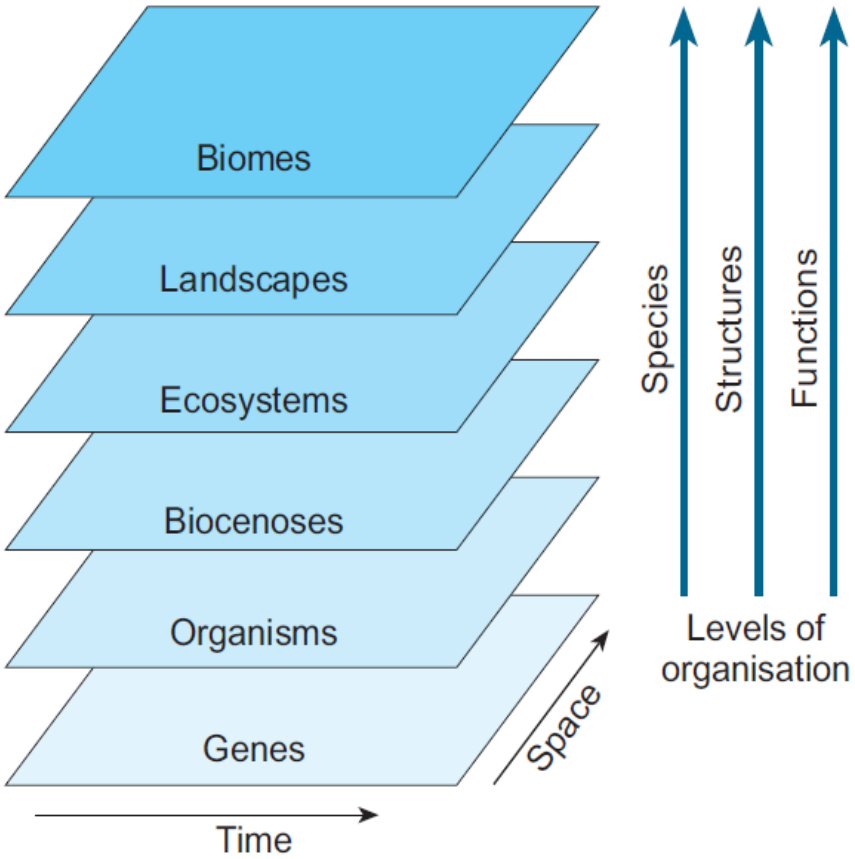

# Biotska raznovrstnost v Sloveniji

- V Sloveniji je raziskanih in določenih okrog 24.000 vrst živih bitij (teoretično se predvideva prisotnost od 50.000 do 120.000 vrst.
- 866 vrst organizmov v Sloveniji je endemičnih – živijo samo na določenih območjih v Sloveniji in nikjer drugje na Zemlji.
- V zadnjih stoletjih je na ozemlju Slovenije izumrlo 58 rastlinskih in živalskih vrst, na rdečem seznamu ogroženih vrst jih je še 2.700.
- Na majhnem ozemlju (kjer na manj kot 0,004 % celotne zemeljske površine živi več kot 1 % vseh poznanih živečih vrst na Zemlji in več kot 2 % kopenskih vrst) najdemo vse osnovne kategorije habitatnih tipov:
  - obalni in priobalni habitat,
  - celinske vode,
  - grmišča in travišča,
  - gozdovi,
  - barja in močvirja,
  - goličave (skalovja, melišča, peščine),
  - kmetijska in urbanizirana krajina.

# Biotska raznovrstnost v Sloveniji in globalna raven

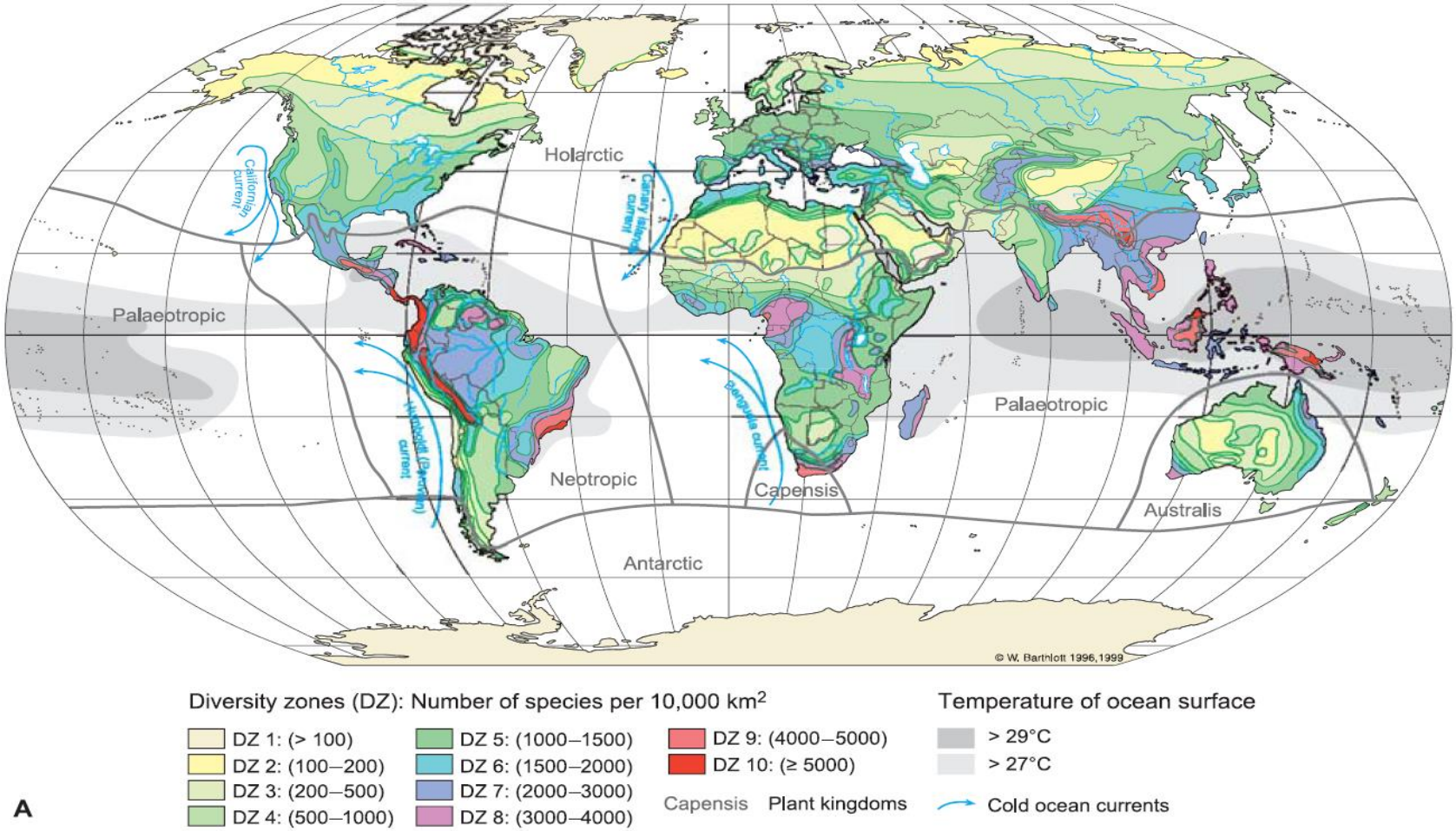

# Vplivi kmetijstva na ohranjanje biotske pestrosti

**<u>Biotska raznovrstnost, ki podpira naše prehrambne sisteme, izginja, prihodnost pridelave hrane, preživetja, zdravja in okolja, pa je resno ogroženo</u> (prvo svetovno poročilo o stanju na področju biotske raznovrstnosti v kmetijstvu in prehrani, Komisija FAO za genske vire za prehrano in kmetijstvo)**

**Spremembe v kmetijstvu, ki najbolj izrazito vplivajo na zmanjševanje biodiverzitete:**

- **okolju manj prijazne tehnologije,**
- **opuščanje obdelovanja manj primernih zemljišč,**
- **uporaba novih kultivarjev in hibridov,**
- **vnos alohtonih rastlinskih vrst,**
- **intenzivno monokulturno kmetijstvo**

# Kmetijska zemljišča v uporabi (KZU) na zavarovanih območjih in območjih Natura 2000

**Na območjih, kjer je kmetijska pridelava zaradi različnih varstvenih režimov omejena oziroma prilagojena, se nahaja pomemben del kmetijsko-zemljiškega potenciala v Sloveniji (okrog 11 % v zavarovanih območjih oziroma okrog 25 % v območju Natura 2000). V opazovanem obdobju se je zaradi opredelitve novih območij površina kmetijskih zemljišč v uporabi v zavarovanih območjih povečala za 4,6 %, površina KZU v območjih Natura 2000 pa za 7,4 %.**

| | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Kmetijska zemljišča v uporabi* (v ha) | 618.572 | 614.332 | 611.697 | 599.654 | 602.943 | 609.014 | 608.216 |
| Zavarovana območja skupaj (v ha) | 243.806 | 243.577 | 243.577 | 243.808 | 243.808 | 243.807 | 254.359 |
| KZU v zavarovanih območjih (v ha) | 66.293 | 66.284 | 66.284 | 64.761 | 65.118 | 65.704 | 69.326 |
| Delež od vseh KZU (v %) | 10,7 | 10,8 | 10,8 | 10,8 | 10,8 | 10,8 | 11,4 |
| Območja NATURA 2000 skupaj (v ha) | 720.288 | 720.288 | 720.288 | 768.288 | 768.288 | 768.151 | 768.151 |
| KZU v območju NATURA 2000 (v ha) | 142.067 | 140.942 | 140.942 | 148.714 | 149.878 | 152.727 | 152.561 |
| Delež od vseh KZU (v %) | 23,0 | 22,9 | 23,0 | 24,8 | 24,9 | 25,1 | 25,1 |

# Ocena stanja ohranjenosti evropsko pomembnih habitatnih tipov

**Med leti poročanja 2008 in 2013 je v splošnem prišlo do poslabšanja stanja v vseh treh skupinah habitatnih tipov. Do največjih sprememb je prišlo pri skupini gozdnih habitatnih tipov, kjer je 8 habitatnih tipov, za katera je bilo leta 2008 ocenjeno ugodno stanje, prešlo v kategorijo neugodnega stanja.**

| | Habitatni tipi travišč | | | | Gozdni habitatni tipi | | | | Habitatni tipi barij in močvirij | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | 2008 | | 2013 | | 2008 | | 2013 | | 2008 | | 2013 | |
| | št. | % | št. | % | št. | % | št. | % | št. | % | št. | % |
| Ugodno stanje | 4 | 22,2 | 5 | 27,8 | 13 | 76,5 | 5 | 29,4 | 2 | 18,2 | 3 | 27,3 |
| Neugodno stanje | 6 | 33,3 | 4 | 22,2 | 2 | 11,8 | 10 | 58,8 | 7 | 63,6 | 5 | 45,5 |
| Slabo stanje | 8 | 44,4 | 9 | 50,0 | 2 | 11,8 | 2 | 11,8 | 2 | 18,2 | 3 | 27,3 |
| Neznano stanje | 0 | 0,0 | 0 | 0,0 | 0 | 0,0 | 0 | 0,0 | 0 | 0,0 | 0 | 0,0 |

# Slovenski indeks ptic kmetijske krajine ( SIPKK)

**Sestavljeni indeks ptic kmetijske krajine kaže izrazit negativen trend v populacijah indikatorskih vrst. V obdobju 2008–2016 se je indeks ptic kmetijske krajine zmanjšal za skoraj četrtino, pri čemer je zmanjšanje številčnosti še posebej izrazito pri travniških vrstah ptic.**

| | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Indeks ptic kmetijske krajine (2008=100) | 100,0 | 94,9 | 80,5 | 82,7 | 84,6 | 79,8 | 79,4 | 71,8 | 75,4 |
| Indeks generalistov (2008=100) | 100,0 | 99,7 | 90,2 | 97,2 | 97,0 | 85,6 | 87,2 | 84,1 | 85,8 |
| Indeks travniških vrst ptic (2008=100) | 100,0 | 96,0 | 82,4 | 77,4 | 72,7 | 67,5 | 67,7 | 61,8 | 62,5 |
| Indeks vrst mejic (2008=100) | 100,0 | 97,2 | 87,4 | 82,5 | 88,6 | 71,1 | 67,9 | 65,2 | 74,4 |

# Biotska raznovrstnost in kmetijska politika

- **Vsaj na strateški ravni (opredelitev problema, identifikacija ciljev, delno tudi razvojnih ukrepov) se kmetijska politika zaveda negativnih posledic zmanjševanja biotske raznovrstnosti.**

- **Prepletanje različnih razvojnih dejavnikov v kmetijski krajini se odraža v kompleksnosti procesa zmanjševanja biotske raznovrstnosti, ki ga je težko nadzorovati in usmerjati.**

- **Pri večini deležnikov, ki sodelujejo pri kreiranju politike je pridelava hrane še vedno na prvem mestu, ohranjanje biodiverzite kot ekosistemska storitev pa je za njih še vedno predstavlja le neke vrste izziv.**

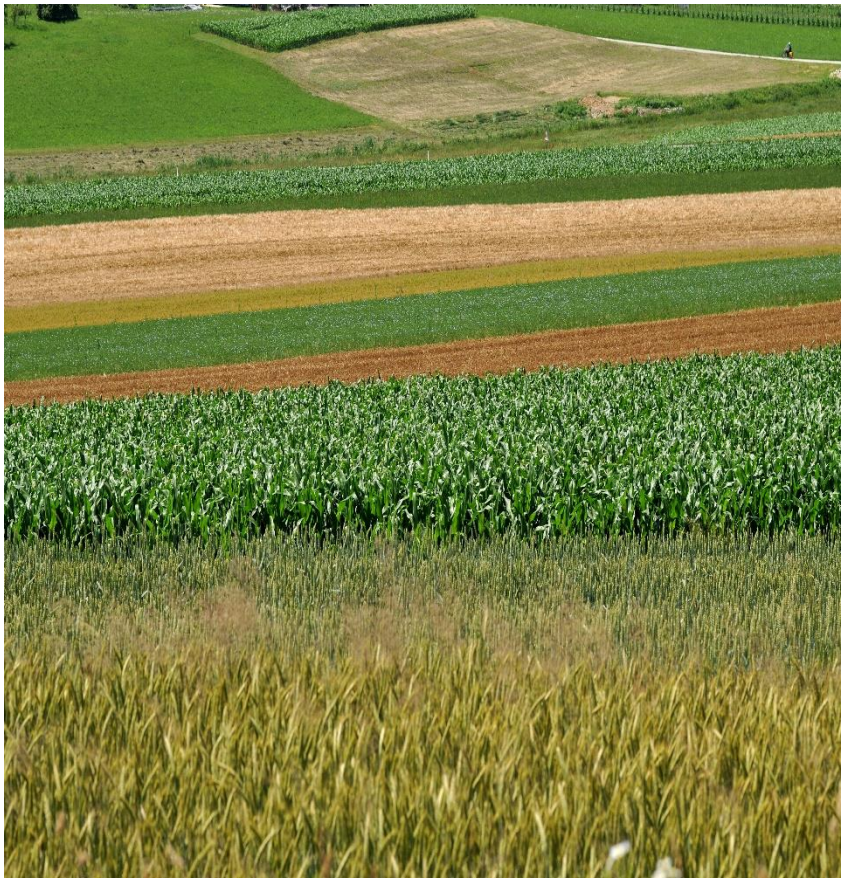

# Uspešnost izvajanja kmetijske politike

**Ciljna vrednost prednostnega področja 4A z naslovom: „Obnova, ohranjanje in povečanje biotske raznovrstnosti, vključno z območji NATURA 2000 in območji z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami ter kmetovanja visoke naravne vrednosti in stanja krajin“ 199.000 ha kmetijskih zemljišč je sicer presežena za 11,7 %. V okviru ukrepov, ki neposredno prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti pa so:**

- **ciljne vrednosti pri ukrepih za ohranjanje avtohtonih in tradicionalnih pasem živali oziroma genskih virov (sort oziroma semen) v kmetijstvu, izrazito presežene,**
- **ciljne vrednosti pri ukrepih za ohranjanje narave in biotske pestrosti (ciljni ukrepi v okviru KOPOP) praktično povsod nižje od načrtovanih .**

| Vrsta ukrepa | Kampanija zbirnih vlog | | | | | | Načrtovano |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | 2016 | | 2017 | | 2018 | | v PRP |
| | KMG | GVŽ | KMG | GVŽ | KMG | GVŽ | GVŽ |
| Reja lokalnih pasem | 760 | 5.933 | 753 | 6.099 | 754 | 6.424 | 6.000 |
| | KMG | ha | KMG | ha | KMG | ha | ha |
| Ohranitev rast. genskih virov | 1.354 | 13.780 | 1.416 | 14.760 | 1.451 | 15.419 | 6.000 |
| | | | | | | | |
| | KMG | ha | KMG | ha | KMG | ha | ha |
| Posebni traviščni habitati | 672 | 9.006 | 682 | 9.476 | 784 | 11.821 | 20.000 |
| Traviščni habitati metuljev | 255 | 1.104 | 265 | 1.159 | 267 | 1.205 | 2.800 |
| Habitati ptic vlažnih ekst. travnikov | 213 | 1.636 | 225 | 1.661 | 228 | 1.705 | 1.100 |
| Steljniki | 8 | 27 | 8 | 15 | 8 | 15 | 110 |

# Zaključni predlogi in usmeritve

**Ključne aktivnosti, s katerimi bi lahko kmetijska politika povečala prispevek k ohranjanju narave in biotske raznovrstnosti bi morale biti:**

- **vsebinska opredelitev novega, drugačnega koncepta programov in ukrepov, ki bodo imeli dejanske in vidne okoljske učinke,**
- **preučitev pomanjkljivosti obstoječih ukrepov za ohranjanje biotske raznovrstnosti v kmetijski krajini (KOPOP),**
- **dopolnitev oziroma sprememba obstoječih ukrepov, da bodo postali bolj učinkoviti, pa tudi bolj življenjski,**
- **zagotovitev preverjanja stanja biotske raznovrstnosti, ki bi moralo postati sestavni del ukrepov,**
- **dokončna uveljavitev rezultatsko naravnanih ukrepov in s tem zagotovitev podlag za predložitev t.i. Zelene strukture instrumentov (v skladu z SKP po letu 2020.**

# Predlogi in vprašanja za razpravo (1)

- Kaj je glavni razlog za majhno zanimanje med kmeti za vstop v KOPOP ukrepe s tega področja (upravljanje naravnih virov in biotska raznovrstnost)? Kaj bi pritegnilo večje vstopanje v ukrepe KOPOP?

- Kakšno svetovanje si želijo oz. pričakujejo od svetovalne službe in v kakšni obliki prenos znanja (delavnice, praktični prikaz, demonstracije dobrih praks, ...)?

- Kaj pričakujejo deležniki od MKGP, da bi jim olajšalo odločanje o vstopu v ukrepe?

- Kateri pristop pri oblikovanju ukrepov KOPOP je za deležnike primernejši:
  - ali paketni pristop iz prejšnjega obdobja 2007 – 2013,
  - ali pristop v sedanjem programskem obdobju do 2020 (obvezne vsebine in izbor iz nabora izbirnih vsebin,
  - ali nek nov pristop in kakšen

# Predlogi in vprašanja za razpravo (2)

- Kaj menite o večji vključitvi naravovarstvenih elementov v druge ukrepe kmetijske politike (npr. OMD, investicijski ukrepi)?
- Kakšno je vaše stališče o uvajanju plačil v okviru območij NATURA 2000?
- Ali je potrebno standardne kmetijsko - okoljske sheme v okviru 2. stebra dopolniti oziroma podkrepiti z ekoshemami v okviru 1. stebra kmetijske politike?
- Kakšno je vaše stališče do uvajanja podpor za kolektivno delovanje na zaokroženih, varstveno pomembnih območjih in druge sodobne oblike naravovarstvene politike v kmetijstvu?
- Na kakšen način atribute biotske pestrosti (npr. zaščiteno območje kot označba porekla in proizvodi avtohtonih sort rastlin oz. pasem domačih živali) uporabiti v procesu trženja in dodajanja vrednosti končnim izdelkom?